

Prof. univ. dr. **Anastasiu Crișu**
Facultatea de Drept a Universității din București

Drept procesual penal. Partea specială

Ediția a 3-a, revizuită și actualizată

CUPRINS

TITLUL I. URMĂRIREA PENALĂ	1
Capitolul I. Dispoziții generale	1
<i>Secțiunea 1. Considerații cu privire la structura procesului penal.</i>	
<i>Urmărirea penală, prima fază a procesului penal</i>	1
<i>Secțiunea a 2-a. Obiectul urmăririi penale</i>	4
<i>Secțiunea a 3-a. Limitele fazei urmăririi penale</i>	7
<i>Secțiunea a 4-a. Trăsăturile caracteristice fazei urmăririi penale</i>	8
<i>Secțiunea a 5-a. Dispoziții generale privind urmărirea penală</i>	14
Capitolul al II-lea. Organele de urmărire penală și competențele acestora	20
<i>Secțiunea 1. Precizări introductive</i>	20
<i>Secțiunea a 2-a. Organele de cercetare penală ale poliției judiciare</i>	22
<i>Secțiunea a 3-a. Organele de cercetare penală speciale</i>	22
<i>Secțiunea a 4-a. Procurorul</i>	23
§1. Supravegherea activității organelor de cercetare penală	24
§2. Efectuarea urmăririi penale de către procuror	32
<i>Secțiunea a 5-a. Dispoziții speciale privind competența organelor de urmărire penală</i>	35
<i>Secțiunea a 6-a. Actele întocmite de alte organe decât cele de urmărire penală</i>	37
Capitolul al III-lea. Efectuarea urmăririi penale	40
<i>Secțiunea 1. Sesizarea organelor de urmărire penală</i>	40
§1. Considerații introductive	40
§2. Modurile de sesizare generale	42
2.1. Plângerea	42
2.2. Denunțul	44
2.3. Sesizarea din oficiu	46
2.4. Sesizarea și constatarea unor infracțiuni flagrante	47
§3. Modurile de sesizare speciale	49
3.1. Precizări introductive	49
3.2. Plângerea prealabilă	50
§4. Examinarea sesizării de către organul de urmărire penală	58
§5. Autorizări sau alte condiții prealabile necesare efectuării în continuare a urmăririi penale a unei persoane	59
<i>Secțiunea a 2-a. Desfășurarea urmăririi penale</i>	59
<i>Secțiunea a 3-a. Suspendarea urmăririi penale</i>	71
<i>Secțiunea a 4-a. Terminarea urmăririi penale</i>	75
<i>Secțiunea a 5-a. Rezolvarea cauzelor de către procuror</i>	78
§1. Trimiterea în judecată	78

§2. Clasarea cauzei și renunțarea la urmărirea penală _____	83
2.1. Considerații generale _____	83
2.2. Clasarea _____	85
2.3. Renunțarea la urmărirea penală _____	89
Capitolul al IV-lea. Reluarea urmăririi penale _____	98
Capitolul al V-lea. Plângerea împotriva actelor și măsurilor de urmărire penală _____	106
<i>Secțiunea 1. Considerații generale _____</i>	106
<i>Secțiunea a 2-a. Plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală ale organelor de cercetare penală _____</i>	106
<i>Secțiunea a 3-a. Plângerea împotriva actelor procurorului _____</i>	107
<i>Secțiunea a 4-a. Plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimiteri în judecată _____</i>	109
TITLUL AL II-LEA. CAMERA PRELIMINARĂ _____	125
Capitolul I. Considerații generale _____	125
Capitolul al II-lea. Procedura camerei preliminare _____	129
TITLUL AL III-LEA. JUDECATA _____	147
Capitolul I. Dispoziții generale privind judecata _____	147
<i>Secțiunea 1. Considerații generale privind judecata și principiile specifice fazei de judecată _____</i>	147
§1. Judecata – fază importantă a procesului penal _____	147
§2. Principiile specifice fazei de judecată _____	149
<i>Secțiunea a 2-a. Reglementări generale privind judecata _____</i>	163
<i>Secțiunea a 3-a. Dispoziții generale privind hotărârile judecătorești _____</i>	184
Capitolul al II-lea. Judecata în primă instanță _____	189
<i>Secțiunea 1. Considerații generale _____</i>	189
<i>Secțiunea a 2-a. Ședința de judecată în primă instanță _____</i>	194
§1. Începutul ședinței de judecată _____	194
§2. Cercetarea judecătorească _____	200
§3. Judecata în cazul recunoașterii învinuirii _____	213
§4. Dezbaterile _____	224
<i>Secțiunea a 3-a. Deliberarea și pronunțarea hotărârii instanței _____</i>	227
<i>Secțiunea a 4-a. Rezolvarea cauzei penale _____</i>	233
<i>Secțiunea a 5-a. Sentința penală _____</i>	237
Capitolul al III-lea. Căile de atac ordinare _____	249
<i>Secțiunea 1. Considerații generale privind căile de atac _____</i>	249
<i>Secțiunea a 2-a. Apelul _____</i>	254
§1. Precizări introductive _____	254
§2. Titularii apelului _____	258
§3. Termenul de apel _____	265

§4. Declararea și motivarea apelului, renunțarea la apel, retragerea apelului _____	269
§5. Efectele apelului _____	274
§6. Judecarea apelului _____	286
§7. Soluționarea apelului _____	290
§8. Rejudecarea cauzei _____	297
Capitolul al IV-lea. Contestația _____	299
<i>Secțiunea 1. Considerații generale _____</i>	299
<i>Secțiunea a 2-a. Hotărârile supuse contestației _____</i>	300
<i>Secțiunea a 3-a. Titularii contestației _____</i>	301
<i>Secțiunea a 4-a. Termenul de declarare a contestației _____</i>	302
<i>Secțiunea a 5-a. Declararea contestației și retragerea acesteia _____</i>	303
<i>Secțiunea a 6-a. Efectele contestației _____</i>	304
<i>Secțiunea a 7-a. Procedura de soluționare a contestației _____</i>	306
Capitolul al V-lea. Căile de atac extraordinare _____	308
<i>Secțiunea 1. Considerații generale _____</i>	308
<i>Secțiunea a 2-a. Contestația în anulare _____</i>	309
§1. Considerații generale _____	309
§2. Cazurile de contestație în anulare _____	310
§3. Exercițarea contestației în anulare _____	326
§4. Judecata contestației în anulare _____	329
<i>Secțiunea a 3-a. Recursul în casație _____</i>	335
§1. Considerații generale _____	335
§2. Obiectul recursului în casație _____	340
§3. Titularii recursului în casație _____	344
§4. Termenul de recurs în casație _____	347
§5. Retragerea recursului în casație _____	347
§6. Declararea și motivarea recursului în casație _____	348
§7. Efectele recursului în casație _____	362
§8. Judecata recursului în casație _____	366
<i>Secțiunea a 4-a. Revizuirea _____</i>	377
§1. Condiții generale _____	377
§2. Cazurile de revizuire _____	382
§3. Procedura judecării cererii de revizuire _____	391
§4. Revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului (art. 465 CPP) _____	397
<i>Secțiunea a 5-a. Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate _____</i>	399
Capitolul al VI-lea. Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare _____	411
<i>Secțiunea 1. Recursul în interesul legii _____</i>	411

<i>Secțiunea a 2-a. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept</i>	416
TITLUL AL IV-LEA. PROCEDURI SPECIALE	421
Capitolul I. Considerații generale privind procedurile speciale	421
Capitolul al II-lea. Acordul de recunoaștere a vinovăției	422
<i>Secțiunea 1. Considerații preliminare</i>	422
<i>Secțiunea a 2-a. Titularii acordului de recunoaștere a vinovăției</i>	424
<i>Secțiunea a 3-a. Obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției</i>	428
<i>Secțiunea a 4-a. Încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției</i>	433
<i>Secțiunea a 5-a. Controlul judiciar asupra acordului de recunoaștere a vinovăției</i>	438
Capitolul al III-lea. Contestația privind durata procesului penal	446
Capitolul al IV-lea. Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice	455
Capitolul al V-lea. Procedura în cauzele cu infractori minori	460
<i>Secțiunea 1. Considerații generale</i>	460
<i>Secțiunea a 2-a. Urmărirea penală în cauzele cu infractori minori</i>	464
<i>Secțiunea a 3-a. Judecata în cauzele cu infractori minori</i>	475
<i>Secțiunea a 4-a. Punerea în executare a măsurilor educative</i>	486
Capitolul al VI-lea. Procedura dării în urmărire	488
Capitolul al VII-lea. Procedura reabilitării	492
<i>Secțiunea 1. Dispoziții generale</i>	492
<i>Secțiunea a 2-a. Reabilitarea de drept</i>	493
<i>Secțiunea a 3-a. Reabilitarea judecătorească</i>	493
Capitolul al VIII-lea. Procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri	508
Capitolul al IX-lea. Procedura în caz de dispariție a dosarelor judiciare și a înscrisurilor judiciare	519
Capitolul al X-lea. Procedura privind cooperarea judiciară internațională și punerea în aplicare a tratatelor internaționale în materie penală	525
Capitolul al XI-lea. Procedura de confiscare sau de desființare a unui înscris în cazul clasării sau al renunțării la urmărirea penală	532
TITLUL AL V-LEA. EXECUTAREA HOTĂRÂRILOR PENALE	541
Capitolul I. Aspecte generale privind executarea hotărârilor penale	541
<i>Secțiunea 1. Punerea în executare a hotărârilor penale – fază a procesului penal</i>	541
<i>Secțiunea a 2-a. Autoritatea de lucru judecat a hotărârilor penale</i>	542

<i>Secțiunea a 3-a. Momentul la care rămân definitive hotărârile judecătorești penale</i>	545
<i>Secțiunea a 4-a. Instanța competentă să pună în executare hotărârile judecătorești penale și judecătorul delegat cu executarea</i>	546
Capitolul al II-lea. Punerea în executare a pedepselor principale	548
<i>Secțiunea 1. Punerea în executare a pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață</i>	548
<i>Secțiunea a 2-a. Punerea în executare a pedepsei amenzii</i>	556
Capitolul al III-lea. Punerea în executare a pedepselor complementare	559
Capitolul al IV-lea. Punerea în executare a măsurilor de siguranță	561
Capitolul al V-lea. Punerea în executare a altor dispoziții	566
Capitolul al VI-lea. Punerea în executare a amenzii judiciare și a cheltuielilor judiciare avansate de stat	567
Capitolul al VII-lea. Punerea în executare a dispozițiilor civile din hotărâre	568
Capitolul al VIII-lea. Alte dispoziții privind executarea	570
<i>Secțiunea 1. Condamnarea în cazul anulării sau revocării renunțării la aplicarea pedepsei sau a amânării aplicării pedepsei</i>	570
<i>Secțiunea a 2-a. Schimbări în executarea unor hotărâri</i>	572
<i>Secțiunea a 3-a. Înlăturarea sau modificarea pedepsei</i>	578
Capitolul al IX-lea. Dispoziții comune	580
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	589
INDEX	595

Prof. univ. dr. **Anastasiu Crișu**
Facultatea de Drept a Universității din București

Drept procesual penal. Partea specială

Ediția a 3-a, revizuită și actualizată

Ultimul cuvânt **nu se confundă cu concluziile inculpatului din cadrul dezbaterilor**^[1] desfășurate în ordinea stabilită în art. 388 CPP, pe care le poate prezenta personal sau poate lua cuvântul avocatul acestuia. Dreptul la ultimul cuvânt este **exercitat personal** doar de către inculpat și nu este supus rigorilor contradictorialității, întrucât acestuia **nu i se pot pune întrebări și nu poate fi întrerupt**. Cu această ocazie, inculpatul declară cu privire la întregul proces, la toate aspectele referitoare la învinuire, la faptele care îi sunt atribuite și la modul în care s-a efectuat cercetarea judecătorească, poate formula cereri de probe noi, referitoare la fapte sau împrejurări necunoscute de instanță. În cazul unor proceduri speciale (recunoașterea învinuirii, acordul de recunoaștere a vinovăției), în relatările sale, inculpatul se va referi la faptele și la împrejurările cu privire la care a intervenit aplicarea procedurii.

Dacă instanța va aprecia aceste cereri îndreptățite, va dispune admiterea lor și reluarea cercetării judecătorești, după care vor urma din nou dezbaterile.

Faptul că instanța a omis să îi acorde ultimul cuvânt inculpatului este sancționat cu **nulitatea relativă**, sarcina dovezii privind încălcarea dispozițiilor procedurale și a vătămării produse revenindu-i acestuia^[2].

Secțiunea a 3-a. Deliberarea și pronunțarea hotărârii instanței

182. Soluționarea cauzei. Potrivit art. 391 alin. (1) CPP, deliberarea, redactarea și pronunțarea hotărârii se fac într-un termen de **maximum 60 de zile** de la închiderea dezbaterilor, devansarea momentului pronunțării hotărârii față de data la care se încheie dezbaterile fiind consecința faptului că actuala reglementare impune ca în unele cazuri hotărârea în fapt și în drept să fie deja redactată la momentul pronunțării^[3]. Pentru a cunoaște data pronunțării, președintele completului are obligația ca la închiderea dezbaterilor să informeze părțile și persoana vătămată prezente cu privire la această dată, cât și cu privire la modalitatea de pronunțare a hotărârii.

În unele cazuri însă, denumite de legiuitor **temeinic justificate**, dacă deliberarea, redactarea și pronunțarea nu pot avea loc la termenul fixat și comunicat deja părților și persoanei vătămate de președintele completului, **pronunțarea poate fi amânată succesiv**, fiecare amânare neputând depăși însă 30 de zile. Este fixată și durata maximă a acestor prelungiri succesive necesare deliberării, redactării și pronunțării hotărârii, și

^[1] C.E.D.O., cauza *Ieremeiov c. României*, Hotărârea din 24 noiembrie 2009, §29 (M. Of. nr. 846 din 14 decembrie 2012); în același sens, cauza *Constantinescu c. României*, Hotărârea din 27 iunie 2000, §55 (M. Of. nr. 279 din 30 mai 2001). Faptul că inculpatul nu a fost audiat personal, excluzând ultimul cuvânt acordat potrivit art. 341 CPP (din 1968 – n.n.), echivalează cu lipsa posibilității exercitării dreptului la apărare.

^[2] Trib. București, s. a II-a pen., dec. nr. 286/1991, nepublicată; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1801/2005, www.scj.ro.

^[3] Art. 391 CPP a fost modificat în acest sens prin Legea nr. 130/2021. Ca regulă, în reglementarea anterioară se prevedea că deliberarea și pronunțarea hotărârii au loc în ziua în care s-au desfășurat dezbaterile sau la o dată ulterioară, dar nu mai târziu de 15 zile de la închiderea dezbaterilor.

anume cel mult **120 zile de la închiderea dezbaterilor** [art. 391 alin. (3) CPP]. Acestea sunt termene **de recomandare**, iar nerespectarea lor poate atrage aplicarea unei sancțiuni disciplinare.

Pot constitui cauze temeinic justificate, de exemplu, complexitatea cauzei, un timp mai lung necesar studiului dosarului pentru ca membrii completului să ajungă la un acord, dificultăți în redactarea hotărârii din cauza numărului mare de părți, amplexarea laturii civile a cauzei etc. (în reglementarea anterioară se prevedea că amânarea pronunțării putea fi motivată numai de situații excepționale)^[1].

Chiar dacă legea nu mai prevede în mod expres faptul că deliberarea și pronunțarea pot avea loc în ziua în care au avut loc dezbaterile, acest fapt este posibil, situație în care, potrivit art. 370 alin. (6) CPP, nu se mai întocmește o încheiere, aceasta se întocmește însă în cazul în care deliberarea și pronunțarea au loc ulterior, conform art. 391 alin. (1), (3) CPP. Încheierea va cuprinde mențiuni cu privire la desfășurarea dezbaterilor și datele prevăzute în art. 370 alin. (4) CPP privind desfășurarea ședinței de judecată.

Sanțiunea aplicabilă în cazul lipsei acestei încheieri a fost tratată diferit în practica judiciară. S-a considerat că lipsa acestei încheieri, parte integrantă a hotărârii pronunțate, atrage aplicarea sancțiunii nulității absolute, întrucât nu mai este posibilă verificarea respectării dispozițiilor privind compunerea completului de judecată, publicitatea ședinței, participarea procurorului. Într-o altă opinie, s-a considerat că lipsa încheierii nu constituie caz de nulitate a hotărârii, întrucât aceasta are mai mult caracter administrativ, fără a avea influență asupra judecării, în acest caz nulitatea fiind expresia unui formalism excesiv^[2].

Considerăm că, făcând parte integrantă din hotărârea pronunțată, încheierea se supune aceluiași regim juridic, astfel încât nerespectarea dispozițiilor privind întocmirea acesteia atrage aplicarea sancțiunii procedurale.

183. Deliberarea constituie un examen sintetic al întregului material probator al procesului penal, o operațiune de evaluare logico-juridică de natură procesuală penală, necesară pentru promovarea procesului penal către punctul final al acestuia^[3].

^[1] Deosebit de reglementările din alte state, observăm preferința legiuitorului român de a acorda termene cât mai generoase privind amânarea deliberării, redactării și pronunțării de către instanță. În Germania, sentința trebuie pronunțată la sfârșitul ședinței sau în **cel mult 11 zile** după aceea, în caz contrar, ședința se reia. În Italia, imediat după încheierea deliberărilor, președintele completului redactează și semnează dispozitivul hotărârii, după care întocmește un rezumat al motivelor de fapt și de drept, iar dacă nu este posibilă redactarea imediată a hotărârii, aceasta se va face în **cel mult 15 zile de la pronunțare** și numai în cazuri excepționale va fi redactată în cel mult 90 de zile, cu precizarea că amânările și cauza acestora se trec în dispozitivul hotărârii. În Slovenia, dacă instanța nu poate da o sentință în ziua încheierii ședinței, **va amâna pronunțarea cel mult 3 zile** etc. Pentru detalii, a se vedea C.C.R., dec. nr. 233/2021 (M. Of. nr. 508 din 17 mai 2021), §55.

^[2] Pentru detalii, a se vedea I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 186.

^[3] V. DONGOROZ ȘI COLAB., *op. cit.*, vol. VI, p. 200.

În realitate, ea constă într-o **consfătuire a membrilor completului** asupra problemelor supuse acestei operațiuni, în care fiecare își exprimă opinia cu privire la toate aspectele dezbătute, precum și la soluția ce urmează a se adopta în vederea rezolvării cauzei^[1]. Este o operațiune exclusivă a acestora, liberă de orice influență și intervenție, care nu poate avea loc decât **în secret**, finalizată printr-o hotărâre pronunțată în ședință publică^[2].

Având în vedere dispozițiile art. 392 și art. 393 CPP, rezultă o adevărată **procedură a deliberării**. Activitatea se realizează de către membrii completului de judecată în fața căruia s-au desfășurat dezbaterile și, potrivit art. 393 alin. (1) CPP, **are loc mai întâi asupra chestiunilor de fapt și apoi asupra chestiunilor de drept**.

Astfel, în cadrul deliberării, completul examinează în ordine: existența faptei și vinovăția făptuitorului, după care deliberază cu privire la stabilirea pedepsei, a măsurii educative ori a măsurii de siguranță, precum și asupra computării măsurilor preventive privative de libertate și a internării medicale, când este cazul.

Această procedură impusă membrilor completului este firească, întrucât de răspunsul dat privind existența sau nu a faptei depinde stabilirea ulterioară a vinovăției sau, dacă se constată unele cauze care înlătură răspunderea penală, discuțiile cu privire la pedeapsă nu mai au relevanță. În schimb, dacă s-a constatat existența faptei, vor fi rezolvate chestiunile de drept privind răspunderea penală, stabilirea sancțiunii.

În situația în care în cauză a fost exercitată și acțiunea civilă, în obiectul deliberării se includ și aspecte de fapt și de drept privitoare la latura civilă. De asemenea, deliberarea are ca obiect și chestiuni referitoare la măsurile preventive dispuse în cauză, măsurile asigurătorii, mijloacele materiale de probă, cheltuielile judiciare, precum și asupra oricăror alte probleme ce necesită justa soluționare a cauzei.

Deliberarea are loc în secret, toți membrii completului în fața căruia a avut loc dezbaterile spunându-și părerea asupra fiecărei chestiuni, iar pentru a nu influența opiniile celorlalți, președintele completului își spune părerea ultimul.

184. Reluarea cercetării judecătorești sau a dezbaterilor. În procedura deliberării, membrii completului pot sesiza aspecte nelămurite suficient în cursul judecății privind împrejurările cauzei, astfel încât decizia nu poate fi luată. Aceste aspecte reies din discuțiile purtate cu ocazia deliberării sau din concluziile scrise depuse în conformitate cu art. 390 CPP. Remediul procesual care permite lămurirea acestor împrejurări care nu permit membrilor completului să ajungă la un verdict este **reluarea pe rol a cauzei**, în urma căreia cercetarea judecătorească sau dezbaterile vor fi reluate [art. 395 alin. (1) CPP].

Sunt reluate dezbaterile sau cercetarea judecătorească după natura împrejurării care trebuie lămurită: dacă se constată faptul că cercetarea judecătorească nu a lămurit toate aspectele și că este necesară administrarea de probe noi, se va relua cercetarea judecătorească, în schimb, dacă reluarea este motivată numai de punerea în discuție a unor chestiuni punctuale, de exemplu, schimbarea încadrării juridice, vor fi reluate numai dezbaterile.

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 214.

[2] TR. POP, *op. cit.*, vol. IV, p. 242.

Potrivit practicii judiciare anterioare, dacă cererea de schimbare a încadrării juridice a faptei nu a fost susținută în perioada dezbaterilor, dar a fost formulată în concluziile scrise depuse potrivit art. 390 CPP, instanța, dacă aprecia necesar, repunea cauza pe rol și relua dezbaterile, pentru a pune în discuția părților cererea de schimbare a încadrării juridice^[1]. Având în vedere Decizia Curții Constituționale nr. 250/2019, în prezent, repunerea pe rol este obligatorie.

Dacă judecata a avut loc potrivit procedurii judecătii în cazul recunoașterii învinuirii, iar instanța constată că pentru soluționarea acțiunii penale se impune administrarea altor probe în afara înscrisurilor prevăzute la art. 377 alin. (1)-(3) CPP, va repune cauza pe rol și va dispune efectuarea cercetării judecătorești.

Repunerea pe rol a cauzei se dispune prin încheiere, supusă apelului numai odată cu fondul cauzei.

Întrucât repunerea pe rol a cauzei constituie un incident procedural apărut într-o procedură nepublică, fără prezența părților, a persoanei vătămate, acestea vor fi citate pentru termenul stabilit de instanță.

185. Luarea hotărârii (art. 394 CPP). Denumirea de hotărâre o au atât actul procesual, cât și cel procedural. Ca act procesual, hotărârea reprezintă rezultatul deliberării, care constă în activitatea membrilor completului de judecată de a se consulta, de a se sfătui asupra soluției pe care trebuie să o adopte în cauză^[2].

Astfel cum am arătat, deliberarea are loc **în secret**, toți membrii completului în fața căruia a avut loc dezbaterile spunându-și părerea asupra fiecărei chestiuni, iar pentru a nu influența opiniile celorlalți, președintele completului își spune părerea ultimul. La deliberare iau parte numai membrii completului de judecată în fața căruia a avut loc dezbaterile; compunerea completului cu alți membri constituie o încălcare a dispozițiilor art. 354 alin. (2) CPP, sancționată cu **nulitatea absolută** pe motiv de greșită compunere a instanței de judecată^[3].

Hotărârea, care semnifică rezolvarea conflictului de drept penal, dar și stingerea raporturilor juridice de drept procesual penal, ca act final al deliberării, trebuie să fie rezultatul acordului membrilor completului de judecată, acord obținut prin **unanimitate** sau, dacă nu este posibil, prin **majoritate**.

Dacă hotărârea este luată cu majoritate, **motivarea opiniei separate este obligatorie**.

Când unanimitatea nu poate fi întrunită în completul format din doi judecători, se reia judecarea cauzei **în complet de divergență**, constituit prin includerea, în completul de judecată, a judecătorului din planificarea de permanență [art. 17 alin. (2) din Legea nr. 304/2004]. Completul de divergență astfel constituit urmează a dispune reluarea judecării, hotărând cu privire la modul de soluționare a cauzei^[4].

[1] C.A. Timișoara, dec. pen. nr. 349/A/2004, în B.J. 2004, p. 445.

[2] GR. THEODORU, *Tratat...*, p. 652.

[3] În acest sens, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 911/1997, în C.P.J.P. 1997, p. 67-68; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5964/2003, în B.J. 2003, p. 750.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2324/1999, în I. NEAGU, A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 212.

Chiar dacă completul este alcătuit dintr-un număr impar de judecători, este posibil ca din deliberare să rezulte **mai mult de două păreri**, fără a se putea forma în aceste condiții majoritatea. În aceste cazuri, **se formează o majoritate prin efectul legii**, judecătorul care opinează pentru soluția cea mai severă urmând să se alăture celei mai apropiate de părerea sa [art. 394 alin. (3) CPP].

Aceste criterii prin care se ajunge la stabilirea acordului de voință al membrilor completului de judecată nu sunt aplicabile în cazul în care cauza este soluționată de judecătorul unic.

186. Minuta (art. 400 CPP). Potrivit reglementării actuale, minuta se întocmește numai în cazurile în care prin hotărâre **nu se dă o rezolvare acțiunii penale și civile în sensul art. 396 și art. 397 CPP**. Întrucât textul nu distinge, aceste prevederi instituie obligația întocmirii minutei în cazul pronunțării hotărârilor prin care **nu este rezolvat fondul cauzei**, indiferent de felul hotărârii (încheiere, sentință, decizie).

În aceste cazuri, după deliberare, instanța sau judecătorul, indiferent de funcția judiciară pe care o exercită, va consemna în minută rezolvarea pe scurt a cauzei, iar hotărârea în fapt și în drept va fi redactată în termen de cel mult 30 de zile de la pronunțarea minutei^[1]. Hotărârea se semnează de toți membrii completului de judecată și de greșier, iar din redactarea acesteia trebuie să rezulte faptul că **dispozitivul este conform cu minuta** [art. 406 alin. (3) CPP].

Pot fi pronunțate astfel de hotărâri în materia măsurilor preventive (încheierile prin care se dispune cu privire la luarea, încetarea de drept, înlocuirea sau revocarea acestora), măsurilor asigurătorii (luarea acestor măsuri), în procedura camerei preliminare, în cazul căilor de atac.

Minuta constituie actul procedural scris în care se consemnează **rezultatul deliberării membrilor completului de judecată**^[2]. Cu toate că judecata este publică, rezultatul acesteia trebuie să existe în formă scrisă, autentificat prin semnăturile membrilor completului.

Minuta^[3] trebuie să aibă conținutul prevăzut pentru dispozitivul hotărârii, astfel cum acesta este precizat în art. 404 CPP. Neconcordanța dintre minută și dispozitivul hotărârii poate determina desființarea hotărârii, urmând a se înlătura mențiunile din dispozitivul hotărârii care nu corespund minutei^[4]. Dispozitivul hotărârii judecătorești nu poate conține o altă soluție decât aceea prevăzută în minută, întrucât, potrivit art. 406 alin. (3) CPP, dispozitivul hotărârii trebuie să fie conform cu minuta, și nu invers^[5].

^[1] Reglementarea actuală este consecința modificării dispozițiilor art. 406 alin. (1) CPP prin Legea nr. 130/2021, potrivit căreia, în cazul hotărârilor în care se pronunță una dintre soluțiile prevăzute la art. 396, art. 397 CPP, nu mai este necesară întocmirea minutei, aceasta întocmindu-se în celelalte cazuri, conform art. 400 alin. (1) din cod.

^[2] GR. THEODORU, *Tratat...*, p. 561.

^[3] În limba franceză *minute*, originalul unui act. Se numește minută, pentru că trebuie redactată imediat după deliberare.

^[4] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 393/1972, în R.R.D. nr. 11/1972, p. 170.

^[5] În acest sens, I.C.C.J., S.U., dec. nr. XVII (17)/2005 (M. Of. nr. 119 din 8 februarie 2006). În motivarea acestei decizii, în mod corect s-a menționat că rezultatul deliberării, în

Pentru a semnifica autoritatea necesară, **minuta se semnează de membrii completului de judecată** și, întrucât semnifică acordul membrilor completului în urma deliberării, după semnare, nu poate fi schimbată sau modificată, modificări ale hotărârii luate deja fiind permise doar în urma promovării căilor de atac. Ca o garanție a menținerii minutei în forma redactată și semnată inițial, legea prevede că minuta **se întocmește în două exemplare originale**, dintre care unul se atașează la dosarul cauzei, iar celălalt se depune spre conservare la dosarul de minute al instanței [art. 400 alin. (2) și (3) CPP].

Cu toate că neregulile privind întocmirea minutei nu sunt sancționate în mod expres cu nulitatea, acestea pot determina aplicarea sancțiunii. Întrucât minuta constituie garanția că rezultatul deliberării reprezintă acordul membrilor completului, prin intermediul acesteia se poate verifica respectarea normelor privind compunerea completului și a faptului că judecătorii care au participat la judecată sunt aceiași cu cei care au adoptat hotărârea [încălcarea acestor norme fiind sancționată cu nulitatea absolută, conform art. 281 alin. (1) lit. a) CPP, sau cu reluarea dezbaterilor, conform art. 354 alin. (3) CPP]. De aceea, lipsa minutei, nesemnarea acesteia de toți membrii completului^[1] sau semnarea de alți judecători decât cei care au participat la dezbateri atrag **nulitatea hotărârii**^[2].

Dacă membrii completului nu au ajuns la un acord privind luarea hotărârii, existând divergențe de opinii, se va întocmi un proces-verbal, și nu o minută, în care se vor consemna motivele pentru nu s-a adoptat hotărârea^[3]. Modificarea minutei în alte condiții decât cele prevăzute de art. 277 CPP, cu privire la aspecte esențiale cauzei, duce la anularea hotărârii^[4].

Lipsa din minută a precizării că pronunțarea s-a făcut în ședință publică nu constituie caz de nulitate absolută, eventual poate fi invocată nulitatea relativă, cu îndeplinirea condițiilor prevăzute în art. 282 CPP^[5].

cazul în care se pronunță asupra unor prevederi esențiale, trebuie să fie consemnat într-o minută, pentru a putea fi exercitat ulterior controlul asupra hotărârii. În lipsa minutei, nu ar putea fi realizat controlul judiciar asupra rezultatului deliberării, ceea ce atrage sancțiunea nulității absolute. Minuta constituie garanția că ceea ce s-a hotărât la deliberare constituie expresia voinței aceluiași judecătorii care au format completul.

^[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 404/2003, în P.J.P. 2003-2004, p. 315-317.

^[2] Întrucât lipsa sau nesemnarea minutei face imposibilă verificarea respectării dispozițiilor privind compunerea instanței, sentința este contrară legii, iar sancțiunea aplicabilă este nulitatea absolută – C.A. Cluj, s. pen. și min., dec. nr. 66/R/2010, nepublicată.

^[3] V. DONGOROZ ȘI COLAB., *op. cit.*, vol. VI, p. 157.

^[4] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 78/1997, în C.P.J.P. 1997, p. 258. Potrivit art. 277 CPP, „(1) Orice adăugare, corectură ori suprimare făcută în cuprinsul unui act procedural este luată în considerare numai dacă aceste modificări sunt confirmate în scris, în cuprinsul sau la sfârșitul actului, de către cei care l-au semnat. (2) Modificările neconfirmate, dar care nu schimbă înțelesul frazei, rămân valabile. (3) Locurile nescrise în cuprinsul unei declarații trebuie barate, astfel încât să nu se poată face adăugări”.

^[5] I.C.C.J., S.U., dec. nr. XXIV (24)/2006 (M. Of. nr. 188 din 19 martie 2007).

Secțiunea a 4-a. Rezolvarea cauzei penale

187. Rezolvarea laturii penale

187.1. Considerații prealabile. Rezolvând fondul cauzei, instanța hotărăște prin sentință asupra învinuirii aduse inculpatului, pronunțând una dintre **soluțiile prin care acțiunea penală se stinge**, și anume:

- a) condamnarea;
- b) renunțarea la aplicarea pedepsei;
- c) amânarea aplicării pedepsei;
- d) achitarea;
- e) încetarea procesului penal.

În procedura deliberării, membrii completului analizează mai întâi situația de fapt, urmând a constata dacă fapta există, a fost săvârșită de cel care a fost trimis în judecată și dacă acesta răspunde penal, și, în funcție de concluzii, va hotărî în drept. Dacă constată existența unuia dintre cazurile prevăzute în art. 16 CPP, nu poate dispune condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei ori amânarea aplicării pedepsei, instanța urmând să analizeze posibilitatea achitării sau a încetării procesului penal.

Între soluțiile impuse de existența unuia dintre cazurile prevăzute în art. 16 CPP are prioritate achitarea, apoi încetarea procesului penal. Dacă sunt probate mai multe cazuri care sunt temei al achitării sau al încetării procesului penal, urmează a fi respectată ordinea prevăzută în art. 16 CPP, adică se face aplicarea primului caz, cu excluderea celor următoare^[1].

187.2. Condamnarea se pronunță dacă instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, condiții care trebuie îndeplinite cumulativ [art. 396 alin. (2) CPP].

Hotărârea de condamnare trebuie motivată, urmând a fi dovedită vinovăția inculpatului, cu indicarea probelor din care rezultă că fapta a fost săvârșită de acesta. De asemenea, hotărârea trebuie să conțină motivarea în drept, din care să reiasă că fapta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii pentru care a fost condamnat inculpatul, și să se probeze că acesta răspunde penal. Soluția trebuie să cuprindă datele necesare referitoare la sancțiunea aplicată, cât și justificarea cuantumului și a modalității de executare, cu precizările pe care le impun dispozițiile art. 74 CP privind individualizarea pedepsei. Hotărârea trebuie să cuprindă și mențiuni privind măsurile luate în timpul procesului (măsuri preventive, dacă s-a dispus ridicarea unor mijloace materiale de probă etc.).

187.3. Renunțarea la aplicarea pedepsei se pronunță dacă instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat și sunt îndeplinite condițiile art. 80-82 CP [art. 396 alin. (3) CPP].

187.4. Amânarea aplicării pedepsei se pronunță dacă instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat și sunt îndeplinite condițiile art. 83-90 CP [art. 396 alin. (4) CPP].

^[1] În acest sens, C.S.J., compl. 9 jud., dec. nr. 608/2003, www.scj.ro. Pentru detalii, a se vedea A. CRIȘU, *Partea generală*, nr. 155.

Deși atât soluția de renunțare la aplicarea pedepsei, cât și cea de amânare a aplicării pedepsei presupun angajarea răspunderii penale a inculpatului pentru infracțiunea săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege, acestea nu reprezintă soluții de condamnare. Inculpatul nu va dobândi calitatea de condamnat, nu i se vor aplica efectele speciale prevăzute în diferitele acte normative pentru persoanele condamnate, iar infracțiunile săvârșite ulterior de către acesta nu vor fi în stare de recidivă în raport cu infracțiunea pentru care s-a dispus soluția de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, urmând a i se aplica normele ce reglementează concursul de infracțiuni, întrucât nu a intervenit nicio hotărâre de condamnare.

187.5. Achitarea se pronunță de către instanța de judecată când se constată existența unuia dintre cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d) CPP, cazuri rezultând din lipsa de temei al acțiunii penale [art. 396 alin. (5) CPP]. Instanța trebuie să probeze existența cazului care a determinat achitarea inculpatului și, implicit, faptul că nu este posibilă angajarea răspunderii penale.

187.6. Încetarea procesului penal se pronunță atunci când instanța constată existența vreunui dintre cazurile prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. e)-j) CPP, cazuri rezultând din lipsa de obiect al acțiunii penale [art. 396 alin. (6) CPP].

187.7. Dacă inculpatul a cerut **continuarea procesului penal** potrivit art. 18 CPP și se constată, ca urmare a continuării procesului, că sunt incidente cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d), instanța de judecată pronunță achitarea. În caz contrar, pronunță încetarea procesului penal^[1].

188. Dispoziții cu privire la măsurile preventive. Din analiza art. 399 CPP rezultă că instanța poate dispune cu privire la măsurile preventive în două situații, și anume prin hotărârea de rezolvare a cauzei în fond și, ulterior, după pronunțarea hotărârii, până la sesizarea instanței de apel.

188.1. Prin hotărârea de rezolvare a cauzei în fond. Potrivit art. 399 alin. (1) CPP, instanța are obligația ca, **prin hotărâre**, să se pronunțe asupra menținerii, revocării, înlocuirii ori încetării de drept a măsurii preventive dispuse pe parcursul procesului penal cu privire la inculpat, motivând soluția pronunțată (ținând seama de dispozițiile Părții generale a codului).

Instanța este obligată să constate încetată de drept **măsura arestării preventive** și să dispună punerea de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv (dacă nu este arestat în altă cauză) când pronunță:

- a) renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal;
- b) o pedeapsă cu închisoarea cel mult egală cu durata reținerii, arestului la domiciliu și arestării preventive;
- c) o pedeapsă cu închisoarea, cu suspendarea executării pedepsei sub supraveghere;
- d) amenda, care nu însoțește pedeapsa închisorii;
- e) o măsură educativă neprivativă de libertate.

^[1] A. CRIȘU, *Partea generală*, nr. 157.

Hotărârile pronunțate în ipotezele de mai sus sunt, potrivit art. 399 alin. (4) CPP, **executorii**^[1], iar când instanța dispune prin aceste hotărâri punerea în libertate a inculpatului, va comunica dispoziția administrației locului de deținere.

Deși legiuitorul a menționat în art. 399 alin. (2) și (3) CPP prevederi exclusiv cu privire la încetarea de drept a măsurii arestului preventiv, toate aceste cazuri se vor aplica în mod corespunzător și în ipoteza luării față de inculpat a măsurii preventive a **arestului la domiciliu**, în temeiul dispozițiilor art. 241 alin. (1) și (1¹) CPP privind încetarea de drept a măsurilor preventive. De asemenea, instanța va face și aplicarea dispozițiilor art. 241 alin. (1) CPP privind încetarea de drept a **controlului judiciar ori a controlului judiciar pe cauțiune**.

Inculpatul condamnat de prima instanță și aflat în stare de arest preventiv este liberat de îndată ce durata reținerii și cea a arestării devin egale cu durata pedepsei pronunțate, deși hotărârea nu este definitivă. Și în acest caz liberarea se dispune de administrația locului de deținere, căreia i se comunică, îndată după pronunțarea hotărârii, o copie de pe dispozitiv sau extras. Pentru identitate de rațiune, același regim juridic trebuie aplicat și în cazul inculpatului condamnat în primă instanță și aflat în arest la domiciliu.

Instanța se va pronunța cu privire la **restituirea sau confiscarea cauțiunii** depuse odată cu luarea măsurii controlului judiciar pe cauțiune, în următorul mod:

a) dacă s-a hotărât renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal și în cursul urmăririi penale sau al judecării față de inculpat s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune, instanța va dispune **restituirea sumei depuse drept cauțiune**, dacă nu s-a dispus plata din aceasta a despăgubirilor acordate pentru repararea pagubelor, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii;

b) instanța dispune **confiscarea cauțiunii** dacă măsura controlului judiciar pe cauțiune a fost înlocuită cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, pentru motivele arătate la art. 217 alin. (9) CPP, și nu s-a dispus plata din cauțiune a reparării pagubelor, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii.

În ceea ce privește măsurile preventive privative de libertate, potrivit art. 72 CP, perioada în care o persoană a fost supusă unei măsuri preventive privative de libertate **se scade din durata pedepsei închisorii pronunțate**. Scăderea se face și atunci când condamnatul a fost urmărit sau judecat, în același timp ori în mod separat, pentru mai multe infracțiuni concurente, chiar dacă a fost condamnat pentru o altă faptă decât cea care a determinat dispunerea măsurii preventive. De asemenea, potrivit art. 399 alin. (9) CPP, durata măsurii arestului la domiciliu se deduce din pedeapsa aplicată prin echivalarea unei zile de arest la domiciliu cu o zi din pedeapsă.

188.2. După pronunțarea sentinței, urmează o serie de activități pe care prima instanță le va desfășura în vederea redactării și comunicării hotărârii, primirea apelurilor care au fost declarate, întocmirea formalităților pentru înaintarea dosarului către instanța competentă să judece apelul etc. În această perioadă, chiar dacă procurorul,

^[1] A se vedea, în acest sens, și F.I. CIOBANU, *Caracterul executoriu al hotărârilor judecătorești în cazul aplicării art. 350 CPP*, în *Dreptul nr. 11/1997*, p. 89.

persoana vătămată sau părțile au declarat apel, dosarul rămâne pe rolul primei instanțe, motiv pentru care legiuitorul a atribuit tot acesteia competența de a verifica măsurile preventive luate în cauză ori de a se pronunța asupra oricărei cereri sau propuneri formulate în vederea luării, înlocuirii, revocării sau menținerii măsurilor preventive. După ce instanța de apel va fi legal investită, acesteia îi va reveni și competența de a verifica măsurile preventive dispuse în cauză.

Reglementarea actuală nu mai conține dispoziții care permit instanței **luarea** măsurilor preventive **prin sentința dată în primă instanță**, dispunerea acestei măsuri fiind posibilă în cursul urmăririi penale, al camerei preliminară sau al judecății în primă instanță. În schimb, după pronunțarea hotărârii, până la sesizarea instanței de apel, instanța poate dispune, la cerere sau din oficiu, luarea unei măsuri preventive față de inculpatul condamnat, cu respectarea condițiilor prevăzute de lege [art. 399 alin. (10) CPP].

Această reglementare corespunde mai bine obiectului și procedurii deliberării, așa cum sunt prevăzute în art. 393 CPP, care presupun luarea unei hotărâri cu privire la măsurile preventive **în vigoare** la data respectivă, și anume menținerea, revocarea, înlocuirea sau încetarea de drept.

În cazul rezolvării acțiunii civile însă, dacă este admisă, instanța poate, odată cu soluționarea cauzei, să dispună și instituirea măsurilor asigurătorii, dacă nu au fost dispuse anterior [art. 397 alin. (2) CPP].

Instanța va putea dispune asupra măsurilor preventive, inclusiv cu privire la luarea acestora, **după pronunțarea sentinței și până la sesizarea instanței de apel**. Potrivit art. 399 alin. (10) CPP, după pronunțarea hotărârii, până la sesizarea instanței de apel, instanța care a soluționat cauza^[1] poate dispune, la cerere sau din oficiu, luarea, revocarea, înlocuirea sau menținerea unei măsuri preventive cu privire la inculpatul condamnat, în condițiile legii. Aceste măsuri sunt posibile **doar în cazul condamnării**, întrucât celelalte soluții, potrivit legii, constituie cazuri de încetare de drept a măsurilor preventive, or, odată constatată încetarea lor prin hotărâre, nu mai poate fi pusă în discuție ulterior revocarea sau înlocuirea.

Referitor la luarea măsurii, întrucât poate fi dispusă după pronunțare până la sesizarea instanței de apel, se presupune deja **existența unui apel declarat în cauză**.

189. Rezolvarea laturii civile. Conform art. 397 CPP, în cazul în care în procesul penal a fost promovată o acțiune civilă, instanța este obligată ca, prin sentința prin care rezolvă latura penală a cauzei, să se pronunțe și asupra acțiunii civile. Dacă în dispozițiile art. 25 CPP sunt reglemente **soluțiile** (modul în care este rezolvată acțiunea civilă, este admisă, respinsă ori instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă)^[2], dispozițiile art. 397 cuprind **măsurile** pe care le va dispune instanța **în funcție de soluția adoptată**.

^[1] Potrivit art. 105 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, luarea, revocarea, înlocuirea în aceste condiții se va dispune de același complet care a soluționat fondul cauzei, dacă judecătorul care a intrat în compunerea acestui complet își desfășoară activitatea în cadrul secției sau, după caz, al instanței și la data soluționării cauzei care are ca obiect măsura respectivă.

^[2] A se vedea A. CRIȘU, *Partea generală*, nr. 167-170.

Astfel, dacă acțiunea civilă a fost admisă și dacă nu au fost dispuse în cursul procesului **măsură asigurătorii**, instanța va delibera și asupra necesității luării acestor măsuri, pentru a asigura reparațiile civile în mod efectiv.

Instanța se pronunță **din oficiu** în cazurile în care modalitatea rezolvării acțiunii civile o constituie **restituirea lucrului, desființarea totală sau parțială a unui înscris și restabilirea situației anterioare** săvârșirii infracțiunii [art. 397 alin. (3) raportat la art. 25 alin. (3) și art. 255 și art. 256 CPP]^[1].

Totodată, dacă în cauză instanța a dispus luarea măsurilor asigurătorii, iar prin sentință a dispus lăsarea ca nesoluționată a acțiunii civile potrivit dispozițiilor art. 25 alin. (5) CPP, măsurile asigurătorii se mențin. Aceste măsuri **încetează de drept** dacă persoana vătămată nu introduce acțiune în fața instanței civile în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii.

Având în vedere regimul juridic diferit al **cauțiunii** față de reglementarea anterioară, din cuantumul acesteia fiind posibilă și achitarea despăgubirilor, legea cuprinde precizări în acest sens: dacă, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății, față de inculpat s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune sau s-a dispus înlocuirea unei alte măsuri preventive cu măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune și **este admisă acțiunea civilă**, instanța dispune **plata din cauțiune** a despăgubirilor acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracțiune, potrivit dispozițiilor art. 217 CPP.

Când **persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă**, instanța se va pronunța asupra acțiunii civile numai dacă aceasta a fost exercitată de către reprezentantul său legal ori de către procuror cu respectarea dispozițiilor art. 19 alin. (3) și art. 20 alin. (1)-(3) și (5) CPP.

După constituirea persoanei vătămate ca parte civilă, instanța este obligată să soluționeze și acțiunea civilă.

Totuși, în cazul în care în cursul judecății instanța constată că rezolvarea pretențiilor civile ar întârzia soluționarea acțiunii penale, poate dispune **disjungerea laturii civile** și amânarea judecării acesteia într-o altă ședință de judecată. Acțiunea civilă disjunsă rămâne tot în competența instanței penale, fiind rezolvată în contextul regulilor procesuale penale. Instanța este obligată să soluționeze și acțiunea civilă, cu unele excepții în care partea civilă poate introduce acțiunea civilă la instanța civilă, situații permise de lege [art. 27 alin. (1) CPP]^[2]. Potrivit principiului *electa una via*, odată aleasă calea constituirii de parte civilă în procesul penal, aceasta trebuie urmată până la epuizare.

Secțiunea a 5-a. Sentința penală

190. Considerații generale privind motivarea hotărârii judecătorești. Motivarea hotărârii constituie o garanție pentru părți în fața eventualului arbitrariu judecătoresc, precum și singurul mijloc prin care se dă posibilitatea de a se putea exercita controlul

^[1] *Idem*, nr. 178.

^[2] C.S.J., dec. nr. 756/1991, în B.J. 1990-2003, p. 1037-1038.

judecătoresc. Motivarea în fapt și în drept a hotărârii instanței de judecată, în care se indică cu claritate temeiurile pe care instanța și-a fundamentat hotărârea, este cea care oferă părților din proces posibilitatea să își formeze convingerea cu privire la legalitatea și temeinicia soluției adoptate, pentru a decide ulterior cu privire la oportunitatea promovării căii de atac^[1].

Hotărârea, ca act în care se consemnează modul de rezolvare a cauzei, cât și motivarea acesteia sub forma redactării constituie un **act procedural**.

Cu toate că **dreptul la o hotărâre motivată** nu este prevăzut expres în Convenția europeană a drepturilor omului, în jurisprudența Curții Europene acest drept este dedus din faptul că părțile trebuie să exercite **în cunoștință de cauză** dreptul la o cale de atac.

Referitor la motivarea hotărârii, apreciată tot ca o necesitate pentru ca acuzatul să exercite în mod eficient posibilitatea promovării căilor de atac, s-a stabilit că aceasta trebuie să conțină răspunsuri la fiecare problemă ori argument invocat în cauză. Amploarea motivării este apreciată în funcție de natura, de complexitatea cauzei, cât și de solicitările pe care le-au formulat părțile în cursul judecății.

Abordată astfel, problematica motivării hotărârii constituie o condiție a exercitării drepturilor procesuale de către părți în cunoștință de cauză, a dreptului de a-și prezenta eventual într-o cale de atac observațiile conform cu interesul lor privind soluția dată în cauză. În cauza *Boldea c. României*^[2], criticile au constat în aceea că instanța, în motivarea hotărârii de condamnare, nu a făcut referiri concrete la elementele de fapt pe care s-ar fi putut întemeia reținerea vinovăției inculpatului, formulând numai o apreciere cu caracter general, cum că în cauză aceste condiții necesare reținerii vinovăției sunt îndeplinite^[3].

[1] C.E.D.O., cauza *Hirvisaari c. Finlandei*, Hotărârea din 27 septembrie 2001.

[2] Hotărârea din 15 februarie 2007 (M. Of. nr. 615 din 21 august 2008). A se vedea și C.E.D.O., cauza *Helle c. Finlandei*, Hotărârea din 19 decembrie 1997, §55, cauza *García Ruiz c. Spaniei*, Hotărârea din 21 ianuarie 1999, §26.

[3] Într-o speță ulterioară (cauza *Dumitru c. României*, Hotărârea din 1 iunie 2010, §§30-33), Curtea a reamintit principiile stabilite prin jurisprudența sa în ceea ce privește participarea efectivă a părților la procedură și obligația instanțelor de a „audia” argumentele acestora și de a realiza o examinare efectivă a motivelor, asigurând astfel caracterul echitabil al procedurii. În speță, Curtea a observat că reclamantul contestă hotărârea pronunțată de Tribunalul Arad. Prin această hotărâre, definitivă și irevocabilă, reclamantul a fost condamnat, după ce fusese achitat de către judecătoria pentru acuzația de calomnie. Tribunalul și-a motivat hotărârea făcând referire la atingerea adusă demnității victimei și subliniind că urmărirea penală nu confirmase susținerile reclamantului. Dacă este adevărat că obligația de a-și motiva hotărârile, pe care art. 6 parag. 1 din Convenție o impune instanțelor, nu poate fi înțeleasă ca o obligație de a formula un răspuns detaliat pentru fiecare argument, atunci trebuie să se constate că, în speță, condamându-l pe reclamant, tribunalul nu a prezentat niciun motiv concret pentru a-și susține concluzia. Astfel, acesta nu a examinat elementele materiale și intenționale constitutive ale infracțiunii de calomnie și nu a făcut nicio referire concretă la elementele de fapt care ar fi putut justifica concluzia de vinovăție și caracterul public al faptelor reținute. Având în vedere cele de mai sus, Curtea a considerat că reclamantul era îndreptățit să susțină că hotărârea din 29 mai 2003 a

Precizarea din conținutul hotărârii constând numai în indicarea textelor de lege incidente în cauză, fără o motivare în fapt, nu constituie o motivare care să asigure accesul la un proces echitabil^[1].

Motivarea hotărârii judecătorești este **obligatorie**, iar din cuprinsul art. 402-404 CPP rezultă că instanței, la redactarea hotărârii, îi revin o serie de obligații. Motivarea soluției este o îndatorire care înlătură orice aspect discreționar în realizarea justiției, care oferă părților posibilitatea să își formeze convingerea cu privire la legalitatea și temeinicia hotărârii, iar instanței de apel elementele necesare pentru exercitarea controlului judecătoresc. **Simpla afirmare a unei concluzii, fără indicarea unor date concrete, fără a arăta în ce mod au fost stabilite aceste date, nu înseamnă motivare**^[2].

191. Cuprinsul sentinței penale. Hotărârea care soluționează fondul cauzei trebuie să conțină o parte introductivă, apoi expunerea și în final dispozitivul. Dacă, în general, partea introductivă este aceeași pentru toate sentințele, expunerea și dispozitivul sunt diferite după cum hotărârea luată este de condamnare, de amânare a aplicării pedepsei, de renunțare la aplicarea pedepsei, de achitare sau de încetare a procesului penal.

191.1. Partea introductivă a sentinței penale este cunoscută și sub denumirea de practica sau expozeu^[3]. Conținutul acesteia poate fi diferit după cum pronunțarea hotărârii are loc în ziua în care s-a judecat cauza sau într-o zi ulterioară (art. 402 CPP).

Când **hotărârea judecătorească se pronunță în ziua judecării cauzei, partea introductivă a hotărârii conține mențiunile prevăzute în art. 370 alin. (4) CPP, care se referă la conținutul încheierii de ședință**. În acest caz, nu se mai întocmește și o încheiere de ședință, mențiunile pe care aceasta ar fi trebuit să le cuprindă fiind deja trecute în partea introductivă a hotărârii. În acest sens sunt și dispozițiile art. 370 alin. (6) CPP, potrivit cărora, dacă hotărârea se pronunță în ziua în care a avut loc judecata, încheierea nu se mai întocmește.

Dacă **pronunțarea a avut loc în altă zi**, existând deja o încheiere de ședință redactată potrivit art. 370 CPP, **partea introductivă a hotărârii se limitează numai la următoarele mențiuni**: denumirea instanței care a judecat cauza, data pronunțării hotărârii, locul unde a fost judecată cauza, precum și numele și prenumele membrilor completului de judecată, ale procurorului și ale grefierului (la Înalta Curte, și al magistratului-asistent), făcându-se mențiune că celelalte date au fost trecute în încheierea de ședință.

În **hotărârile instanțelor militare** trebuie să se indice și gradul militar al membrilor completului de judecată și al procurorului, iar când inculpatul este militar, se menționează și gradul acestuia [art. 402 alin. (3) CPP].

Tribunalului Arad nu era suficient motivată și că, din acest motiv, în cadrul procedurii pentru calomnie îndreptate împotriva sa, finalizată prin această hotărâre, cauza sa nu a fost examinată în mod echitabil.

^[1] C.E.D.O., cauza *Dimitrellos c. Greciei*, Hotărârea din 7 aprilie 2005, §§16-17.

^[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 656/2004, www.scj.ro; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4222/2010, www.scj.ro.

^[3] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 226.

Încălcarea dispozițiilor privind cuprinsul părții introductive poate atrage aplicarea unei sancțiuni, după natura acestora. Astfel, lipsa mențiunilor privind compunerea completului, participarea procurorului, asistarea inculpatului de către avocat, când asistența juridică este obligatorie, potrivit legii, atrage nulitatea absolută a hotărârii în condițiile art. 281 CPP. De asemenea, lipsa încheierii de ședință de amânare a pronunțării, din aceleași motive, atrage nulitatea absolută.

191.2. Expunerea sau considerentele sentinței cuprind, potrivit art. 403 CPP, date cu privire la identitatea părților, descrierea faptei ce face obiectul trimiterii în judecată, cu arătarea timpului și a locului unde a fost săvârșită, precum și încadrarea juridică dată acesteia prin actul de sesizare. De asemenea, conțin motivarea soluției cu privire la latura penală, prin analiza probelor care au servit ca temei pentru soluționarea laturii penale și a celor care au fost înlăturate, și motivarea soluției cu privire la latura civilă, precum și analiza oricăror elemente de fapt pe care se sprijină soluția dată în cauză.

Sentința de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, în partea de expunere, trebuie să cuprindă precizări cu privire la **fiecare faptă reținută de instanță în sarcina inculpatului**, forma și gradul de vinovăție, circumstanțele agravante sau atenuante, starea de recidivă, timpul ce se deduce din pedeapsa pronunțată, respectiv timpul care se va deduce din pedeapsa stabilită în caz de anulare sau revocare a renunțării la aplicarea pedepsei ori a amânării aplicării pedepsei, precum și actele din care rezultă perioada ce urmează a fi dedusă.

În cazul în care s-a dispus condamnarea numai pentru o parte din faptele ce formează obiectul trimiterii în judecată, se va arăta în hotărâre **pentru care anume fapte** s-a pronunțat condamnarea ori, după caz, renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei și pentru care anume fapte încetarea procesului penal sau achitarea.

În cazul renunțării la aplicarea pedepsei și al amânării aplicării pedepsei, precum și în cazul suspendării executării pedepsei sub supraveghere, se vor prezenta în hotărâre **motivele** care au determinat renunțarea sau amânarea ori, după caz, suspendarea și se vor arăta **consecințele** la care persoana față de care s-au dispus aceste soluții se expune dacă va mai comite infracțiuni sau, după caz, dacă nu va respecta măsurile de supraveghere ori nu va executa obligațiile ce îi revin pe durata termenului de supraveghere [alin. (2)-(4) ale art. 403 CPP].

Sentința de achitare sau de încetare a procesului penal trebuie să cuprindă mențiuni cu privire la temeiul acesteia, adică al existenței cazului prevăzut în art. 16 CPP, descrierea situației de fapt și probele din care rezultă.

De asemenea, în conținutul hotărârii trebuie să se precizeze temeiurile de drept ce justifică soluțiile date în cauză.

În toate situațiile, motivarea trebuie să fie cât mai convingătoare, bazându-se pe indicarea datelor concrete reținute din probele administrate, în așa fel încât soluția să constituie o concluzie firească a întregului proces. Motivarea trebuie să fie completă, să ofere o rezolvare totală a conflictului de drept soluționat de instanță pe latură penală și civilă, astfel încât să permită un control real al verificării legalității și temeiniciei sentinței penale. Esența motivării constă într-o analiză efectivă a probelor administrate,

din care să rezulte fundamentarea soluției pronunțate, în acord cu exigențele impuse de art. 403 CPP^[1].

191.3. Dispozitivul cuprinde mențiunile prevăzute în art. 404 CPP. Întrucât este partea din hotărâre care prezintă importanța cea mai mare la punerea în executare a sentinței, trebuie să cuprindă referiri cu privire la identitatea inculpatului, apoi cu privire la soluția dată de instanță.

Dacă se dispune condamnarea, amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei, se vor indica denumirea infracțiunii, textul de lege în care se încadrează, iar în caz de achitare sau de încetare a procesului penal, și cauza pe care se întemeiază potrivit art. 16 CPP. Va fi precizată și soluția dată cu privire la acordarea despăgubirilor, dacă în cauză a fost exercitată și acțiunea civilă.

În caz de condamnare, în dispozitiv se menționează pedeapsa principală aplicată, iar dacă se dispune suspendarea executării acesteia, în dispozitiv se menționează și măsurile de supraveghere și obligațiile, prevăzute la art. 93 alin. (1)-(3) CP, pe care trebuie să le respecte condamnatul. Se pun, totodată, în vedere acestuia consecințele nerespectării lor și ale săvârșirii de noi infracțiuni și se indică două entități din comunitate unde urmează a se executa obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității, prevăzută la art. 93 alin. (3) CP, după consultarea listei privind posibilitățile concrete de executare existente la nivelul fiecărui serviciu de probațiune. Având în vedere atribuțiile sale stabilite prin lege, consilierul de probațiune, pe baza evaluării inițiale, va decide în care dintre cele două instituții din comunitate menționate în hotărârea judecătorească urmează a se executa obligația și tipul de activitate.

Dacă instanța dispune măsura educativă a supravegherii, în dispozitiv se menționează persoana care realizează supravegherea și îndrumarea minorului, care va efectua ulterior supravegherea acestuia.

Când instanța dispune renunțarea la aplicarea pedepsei, în dispozitiv se face mențiune despre aplicarea avertismentului, potrivit art. 81 CP.

Potrivit art. 404 alin. (3) CPP, dacă se dispune amânarea aplicării pedepsei, în dispozitiv se menționează pedeapsa stabilită a cărei aplicare se amână, precum și măsurile de supraveghere și obligațiile, prevăzute la art. 85 alin. (1) și (2) CP, pe care trebuie să le respecte inculpatul. Totodată, se pun în vedere acestuia consecințele nerespectării lor și ale săvârșirii de noi infracțiuni, iar dacă a impus obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității, se menționează două entități din comunitate unde urmează a se executa această obligație. În condițiile legii, consilierul de probațiune va decide unde va fi îndeplinită obligația.

Dispozitivul trebuie să cuprindă, de asemenea, cele hotărâte de instanță cu privire la: deducerea duratei măsurii preventive privative de libertate și a internării medicale, indicându-se partea din pedeapsă executată în acest mod; măsurile preventive; măsurile asigurătorii; măsurile de siguranță; cheltuielile judiciare; restituirea lucrurilor; restabilirea situației anterioare; cauțiune; rezolvarea oricărei alte probleme privind justa soluționare a cauzei [art. 404 alin. (4) CPP].

^[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 230/A/2014, în G. ANGHEL-TUDOR, A. BARBU, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 814.